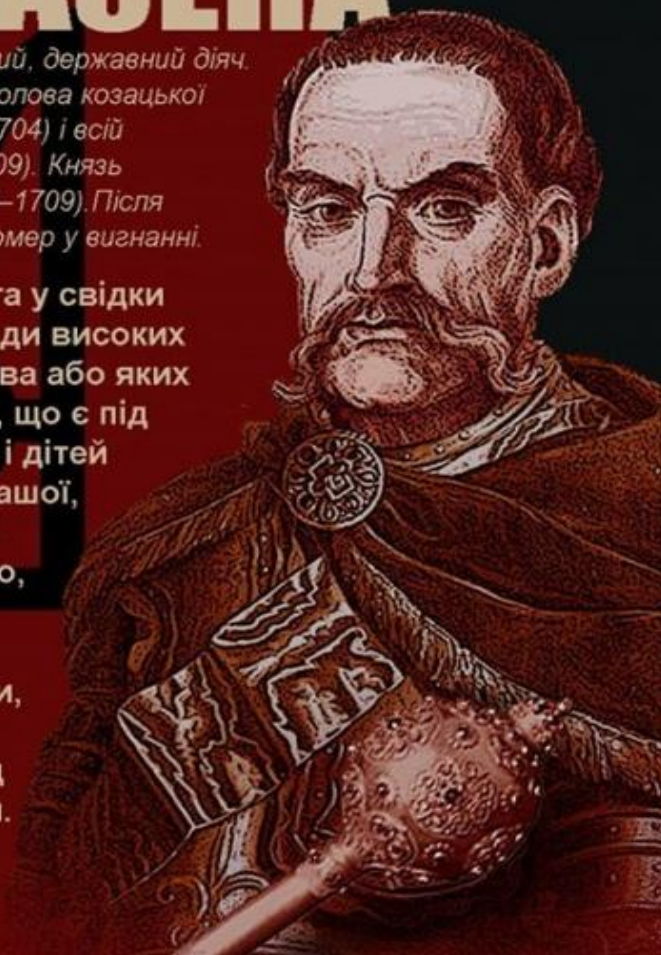

КЗК «МІСЬКА БІБЛІОТЕКА ДЛЯ ДОРОСЛИХ» КМР
ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ВІДДІЛ

Іван МАЗЕПА (1639 – 1709)

Український військовий, політичний, державний діяч. Гетьман Війська Запорозького, голова козацької держави на Лівобережній (1687–1704) і всій Наддніпрянській Україні (1704–1709). Князь Священної Римської імперії (1707–1709). Після поразки у війні з московитами, помер у вигнанні.

Я кличу всемогутнього Бога у свідки і заприсягаюся, що не заради високих почестей, не задля багатства або яких інших цілей, а для вас усіх, що є під моєю владою, задля жінок і дітей ваших, для добра матері нашої, бідної України, для користі всього народу українського, для піднесення його прав і вольностей хочу я за допомогою Бога так чинити, щоб ви з жінками вашими і отчизна не загинули ні під москалями, ні під шведами.

Невідомий Іван Мазепа: в пошуках історичної правди

Бібліографічний огляд літератури

Кривий Ріг, 2019

Гетьман Іван Мазепа – неоднозначна постать як світової, так і української національної історії, літератури, символічна персоніфікація уявлень про власну національну еліту, європейську повноцінність вітчизняної культурної традиції та її окремість від Росії. На сьогоднішній день немає однозначної оцінки діяльності Гетьмана, навколо його постаті точаться дискусії, що дають широкий простір для діаметрально протилежних оцінок і характеристик.

Іван Мазепа – вже не просто загальновідоме ім'я, це вже назва епохи. Ця особа є однією з найяскравіших та найсуперечливіших постатей в українській історії. Приятель царя Петра I, один із перших кавалерів ордену Андрія Первозванного – і борець за інтереси Української козацької держави. Будівничий величних соборів – і «Юда» та зрадник, відлучений від церкви, підданий анафемі ... з амвонів тих самих соборів. Що ж може бути суперечливішим? Багато людей називають Мазепу героєм, інші – звинувачують його у зраді. Але зразу ж напрошується запитання: Кому зрадив гетьман – українському народу чи Московії? Часто російські історики та політики звинувачують Мазепу у зраді, але з іншої сторони замовчують факти жорстокості Петра I та свавілля російської царської влади.

25 липня 1687 року козацька рада обрала собі нового гетьмана, а саме – Івана Мазепу. Зразу ж після цього було підписано Коломацьку угоду, за якою ще більше «зв'язувалися руки» у гетьмана при виконанні своїх обов'язків. Тепер без згоди царя не можна було позбавляти старшину керівних посад, а старшина не могла переобирати гетьмана. Мазепа мав удаватися до особливих заходів, аби: «...усіма силами з'єднувати в міцну й нерозривну згоду обидва руські народи». Звісно такі факти засилля українського народу не могли не бентежити гетьмана. Найважливішими причинами, які спонукали Мазепу до переходу на бік Карла XII під час Північної війни були: очевидне порушення Московською державою прав і вольностей Війська Запорізького, обмеження гетьманської влади, введення в українські міста московських військових, прагнення ліквідувати козацьке військо, цілеспрямована політика царської влади спрямована на ліквідацію етнічної окремішності.

У 1706 році за указом царя козацьке військо переходить під командування Москви. Петро I примушував козаків брати участь у всіх війнах, які він проводив. Військові походи, примусові роботи забирали життя багатьох українців. Цар почав проводити колоніальну політику і стосовно культури України. Окремим указом 1709 року були заборонені українська мова, національне книгодрукування. Мазепа завжди розмірковував над тим, що ж буде, коли переможе король шведський, і що чекатиме наш народ при перемозі царя російського. Обидві перспективи непривабливі. Тому він вирішує стати на сторону Швеції, щоб потім здобути кращої долі для України.

Як палкий патріот України, Іван Мазепа, удаючи лояльне ставлення до царя, плекав надію на визволення своєї Батьківщини. Та все не так сталося, як гадалося. Розгром шведських військ під Полтавою перекреслив намагання Івана Мазепи звільнити Україну. Це була остання спроба відновити державну самостійність.

**Без жодної політики,
Озмітеся всі за руки...**

**А за віру хоч умріте,
А вольностей бороніте!**

«Дума пана Гетьмана Мазепи» (За списком В. Кочубея)

Про політичну та військову діяльність Івана Мазепи написано чимало книг. До вашої уваги пропонуємо твори, де розкривається його діяльність як Гетьмана України.

У книзі «Володарі гетьманської булави: історичні портрети» на основі маловідомих, раніше недоступних архівних матеріалів автори — сучасні українські історики — створюють багатогранні цікаві портрети (нариси, есе) двадцяти найвідоміших козацьких обранців, висвітлюють їхню роль у державотворенні України. Серед багатогранних портретів козацьких обранців, особливо виділяється один - Іван Мазепа.

Захоплення, різке неприйняття, замовчування — такий діапазон суджень дослідників про великого гетьмана Івана Мазепу. Що спонукало Мазепу виступити проти Росії? Чому улюбленець Петра I став його заклятим ворогом?

(Смолій, В. Іван Мазепа / В. Смолій // Володарі гетьманської булави: історичні портрети/ передмова В.А. Смолія; під ред. О.М. Дмитренка .- К.: Варта, 1991.- 500 с.)

Гетьманування Іван Мазепа почав традиційно: підписав на березі Коломака документи, що визначали місце Лівобережної України в складі Російської держави. Незабаром заклопотався розподілом майна Самойловича і розпратою над своїми противниками, роздачею універсалів на нові маєтності та організацією банкетів у Батурині. Не обминув і українське поспільство. Гетьманські постанови, розпорядження страхали жорстокими карами непокірних і водночас скасовувалися найобтяжливіші податки. Новий гетьман керувався старим випробуваним принципом "батоба і пряника".

Його житейське і політичне кредо, висловлене у формулі "вміти змінити шкіру лиса, що робить засідку, на шкіру лева, що змушує тремтіти вовків", як правило, обіцяло перемоги. Але все ж були в гетьмана і помилки, причому, помилки фундаментального характеру, які відігравали рокову роль у зриві його планів та задумів. Такою помилкою була соціальна політика.

Найвища в козацькій державі посада відкрила йому якнайширші можливості для збагачення. Дрібний український шляхтич невдовзі став одним з найбільших феодалів-землевласників. У маєтностях, розкиданих по різних районах України, йому належало близько сотні тисяч селян, а в ряді повітів Росії - двадцять тисяч кріпаків. Про казкові гетьманські багатства ширилися легенди. Вони захоплювали уяву сучасників, шукачі скарбів і сьогодні не втратили надію знайти їх залишки.

Звичайно, слід пам'ятати, що гетьман, як далекоглядний політик та адміністратор, уміло проводив свою соціальну лінію. Він прагнув регламентувати роздачу рангових маєтностей, виступав противником переходу козаків у селянський стан (універсал від 1691 р.), намагався внести деякі зміни в систему оренд і т.п. Тим самим гетьман прагнув послабити наслідки надмірного феодалного визиску, це приводило к загостренню соціальних суперечностей у суспільстві.

Однак логіка суспільного розвитку була сильнішою за благородні наміри Івана Мазепи. Не випадково вперше після Визвольної війни він видав універсал (1701 р.), що узаконював дводенну панщину для селян Ніжинського полку. Над селянством Лівобережжя нависла реальна загроза закріпачення. Крім того, гетьман ніколи не співчував "заколотникам" та "злочинцям". З його наказу наймані полки жорстоко розправлялися з найменшими проявами невдоволення, придушували народні виступи та повстання.

Олена Михайлівна Апанович у книзі «Гетьмани України і кошові отамани Запорозької Січі» висвітлює основну державну ідею Мазепи, ідею виведення України з «руїни» та об'єднання всіх її земель.

(Апанович, О.М. Гетьмани України та кошові отамани Запорозької Січі / О.М. Апанович.- К.: Либідь, 1993.- 288 с.)

Земля здригалася від грому, дощ не вщухав протягом доби – в інший світ відходив Іван Степанович Мазепа. Полтавська катастрофа зробила свою справу. Після приїзду до Бендер він не приходив до тями. Біля гетьмана постійно перебували Пилип Орлик та Андрій Войнаровський, його небіж. Увечері 21 серпня 1709 року Мазепи не стало. В останню путь гетьмана проводили шведський король зі своїми генералами, іноземні дипломати й представники турецького султана, молдавського та волозького господарів. Мазепу опускали в труну, а цар іще пропонував туркам за його видачу сотні тисяч червінців.

Сумна була доля мазепинців та їхніх родин. Вони знемагали в Сибіру майже до смерті царя Петра І. У Гамбурзі зловили Андрія Войнаровського, котрий жив там приватним життям, та відправили у Сибір, де він і помер. Ця акція обійшлася російській скарбниці в тисячу золотих червінців. У Сибіру померла й Мотря Кочубей, куди добровільно вирушила за чоловіком, мазепинцем Василем Чуйкевичем. У Туреччині скінчив свій земний шлях Пилип Орлик, спадкоємець гетьмана Мазепи, палкий, свідомий патріот і борець за незалежну Україну.

За полтавським тріумфом сталася прутська катастрофа царя Петра, коли він зі своєю армією опинився в оточенні турецько-татарського війська та трохи не попав у полон. Мабуть, нищівна поразка Петра й стала посмертним реваншем українського гетьмана. Росія втратила тоді Азов, Таганрог, флот та інші здобутки боротьби гетьмана Мазепи на півдні.

Та на царя чекала ще й страшна сімейна трагедія – страта власного сина. Князь Меншиков, «полудержавний властелин» Росії, після смерті царя піднявся високо на Олімп влади та й потім ганебно гепнувся – втративши все, помер у Сибіру на засланні.

Шведський король поклав свою шалену голову в Норвегії, біля Фредрикстена в

грудні 1718-го. За даними балістичної експертизи, проведеної минулого століття, його вбили свої, шведи, мабуть, щоб якось зупинити свого негамовного короля. Росії її прибалтійські придбання (разом із Санкт-Петербургом) коштували сотень тисяч загиблих, поранених та полонених, а також 2 мільйони риксдалерів, відшкодованих російською

скарбницею

Стокгольма.

...Час давно примирих колишніх ворогів-суперників. У центрі міста, заснованого Петром I «назло надменному соседу», здійснюється громада Мідного вершника, оспіваного Пушкіним. На стокгольмській площі Кюнгстредсгорден бронзовий Карл XII вказує на схід, звідки було завдано нищівного удару по його величі.

Тільки Мазепа лишився без пам'ятника. Пішли в минуле застарілі штампи імперського мислення. Нащадки вшановують пам'ять гетьмана Івана, віддають належне його політичній мужності. Хай стануть йому пам'ятниками Києво-Могилянська академія, монастирі й церкви та всі здобутки українського духовного відродження, що залишив він у спадок нам, вдячним нащадкам, на славу України!

(Скринченко , В. Дума про гетьмана Івана Мазепу/ В. Скринченко // Всесвіт.- 2018.- № 11-12.- С. 220)

Дві постаті історичного минулого українського народу в полі зору українського письменника Гната Хоткевича (1877–1938), два гетьмани, перший з яких – Богдан

Хмельницький – стояв біля витоків ідеї української державності, а другий – Іван Мазепа (1639–1709) – намагався втілити цю ідею в життя. Перо письменника – схвильоване, пристрасне, роздуми про трагічні сторінки української історії глибокі, об'єктивно логічні, а стиль викладу – легкий, іскристий, динамічний. Невеликі обсяги двох розповідей вміщують багатий архівний матеріал.

(Хоткевич, Г.М. Два гетьмани / Гнат Мартинович Хоткевич.- К.: Дніпро, 1991.- 107 с.)

У відділі стародруків серед численних раритетів зберігається рідкісна книга шведського історика, слов'янознавця, перекладача, референта слов'янських літератур Нобелівського інституту при Шведській Академії наук Альфреда Антона Єнсена (1859–1921) «Mazepa: historiska bilder fran Ukraina och Karl XII: s dagar. Med 33 illustrationer» («Мазепа: Історичні картини»).

Ця монографія написана і видана 1909 року в Лунді (Швеція) шведською мовою. Пізніше вона була перекладена на українську мову і видана у 1992 році. Вона складається з 8 розділів, містить 241 сторінку та 33 ілюстрації. У перекладі структура монографії виглядає так: Передмова; I) Українська земля та люди; II) Політичний лицар вдачі; III) Кохання та дурень; IV) Зрадник; V) Нещасний приятель Карла XII; VI) До Бендер; VII) Велика відплата; VIII) Мазепа у мистецтві та у віршах; Останній розділ поділений на 3 підрозділи: 1) Мазепа у мистецтві; 2) Мазепа у народній поезії; 3)

А. Енсен впродовж усієї праці подає 11 портретів Івана Мазепи, які можна зустріти в інших виданнях, подає зображення музичного інструменту І. Мазепи, зброї, яка йому належала, його будинку в Батурині. Також можна побачити ілюстрації краєвидів, пам'ятників та поховань. Подає він і портрети відомих діячів: гетьманів П. Скоропадського та І. Самойловича, портрет шведського короля Карла XII.

(Енсен, А. Мазепа: історичні картини / Альфред Енсен.- К.: Український письменник, 1992.- 205 с.)

Книга видатного історика М. І. Костомарова «Мазепа» нагадує історичний детектив, написаний на точному викладенні історичних фактів, почерпнутих з великого комплексу джерел російського, українського, польського, шведського походження. Історичні портрети, створені вченим, вирізняються своєю яскравістю та неповторністю. Недарма В. Ключевський (1841—1911), відомий російський історик, наголошував на тому, що Костомаровського Богдана Хмельницького та Івана Мазепу не сплутаєш з жодним образом в рецепції інших дослідників. Взагалі, можна говорити, що саме з Миколи Костомарова розпочалися перші серйозні наукові дослідження постаті опального гетьмана. Монографія історика «Мазепа» неодноразово піддавалася історіографічному аналізу, але мало хто з дослідників звертав увагу на цікаві подробиці з історії написання цього твору, які відбилися в епістолярії історика з деякими його колегами.

Як відомо, задум написати працю про гетьмана Івана Мазепу з'явився у вченого десь наприкінці 60-х рр. XIX ст. під час роботи над монографією «Богдан Хмельницький». Після шквалу критики, який звалився на вченого, починаючи з 1859р.,

М. Костомаров серйозно задумався над підготовкою третього видання. З цією метою він багато працював у архівах, зокрема Міністерства закордонних справ та Міністерства юстиції. Відшукуючи справи про епоху Хмельницького, він натикався на велику кількість матеріалу, яка стосувалася пізніших часів. Так з'явилися підстави написати монографії «Руїна» та «Мазепа»

(Костомаров, Н. И. Мазепа / Н.И. Костомаров .- Москва: Республика, 1992.- 335 с.)

Книга відомого українського історика та літературознавця І. Борщака «Іван Мазепа» - це життєпис і політичний портрет гетьмана Івана Мазепи, однієї з найдраматичніших і найзагадковіших постатей в історії України, видатного полководця, громадського діяча.

Іван Мазепа належить до тих історичних постатей, чиїми іменами називають епохи. Іван Степанович Мазепа-Колединський (1639, за іншими даними 1629 або 1644-1709 рр.) є однією з найяскравіших і найсуперечливіших постатей української історії. Його життя та вчинки і сьогодні викликають гарячі суперечки та неоднозначні оцінки істориків. Мало кому випала така цікава і непроста доля за життя і після смерті.

Україна, Мазепа! Два слова повні споминів для всіх, що задумуються над

історією Східної Європи. Багато менше промовляють вони до уяви загалу на Заході Європи. Україна для більшості – це мрячний, хоч і привабливий образ, мрійлива літня ніч, з низьким похмурим небом, де розсіяні великі, ясні зорі, якийсь невиразний малюнок, на який чужинцеві важко наложити рамки часу та простору.

У західноєвропейській літературі Мазепа, завдяки романтичній поезії, залишився легендарним героєм, такою самою нереальною появою, як і країна, що його видала: вродливий юнак, напівголий, прив'язаний до розгнужданого дикого коня, що мчить у божевільному розгоні, цькований маревом, через степову тирсу назустріч таємному призначенню. Чи Мазепа є тут плодом уяви, маревом? Суперечливе, трагічне ім'я визначного українського гетьмана лише останнім часом повертається до нас без спотворення «кривим дзеркалом» історії. Серед найталановитіших і

найоб'єктивніших життєписів Івана Мазепи є широко знана за кордоном документальна повість «Іван Мазепа» двох авторів — українського історика і літературознавця Ілька Борщака (емігрант з 1919 р.) та французького історика і публіциста Рене Мартеля. Додатком до книжки друкуються присвячені І. Мазепі поеми Д. Г. Байрона, В. Гюго та В. Сосюри.

(Борщак, Ілько. Іван Мазепа : життя й пориви великого гетьмана / Ілько Борщак, Рене Мартель ; пер. з фр. М. Рудницького. - К.: Свенас, 1991.- 136 с.)

Протягом багатьох років замовчувалися ім'я та наукова діяльність Миколи Андрусяка – визначного українського історика, доктора філософських наук, дійсного члена НТШ, професора УВУ (Мюнхен) та Гарвардського університету, педагога, публіциста, історико-літературного критика, краєзнавця, громадського діяча. Його нариси «Гетьман Іван Мазепа як культурний діяч» розповідають про фатальну долю гетьмана Івана Мазепи, про його величезний вклад в розбудову культури України.

Піднявшись кар'єрними сходами, Іван Мазепа багато уваги приділив саме розвитку освіти. Він був спонсором будівництва Києво-Могилянської академії та Чернігівського колегіуму. І, взагалі, був досить щедрим меценатом: будував та реставрував церкви, дарував храмам дорогоцінні речі, опікувався православними святинями за межами України. І все це за власні кошти.

За його гетьманства активно видавалися українські твори. В історії України не часто таке спостерігалось, навіть у нещодавні 90-і. Та й взагалі, за сприяння Івана Мазепи в Україні того часу почалось "культурне відродження", яке охопило не тільки мистецтво та архітектуру, а й філософію, теологію, літературу та науку. Погодьтеся, такі речі заслуговують поваги. Цікаво, що у той час якраз виник новий напрям в українському мистецтві – українське бароко, яке ще називали мазепинським.

(Андрусяк, Микола. Гетьман Іван Мазепа як культурний діяч / Микола Андрусяк .- К.: АТ «Обереги», 1991.- 48 с.)

Гетьман Іван Мазепа – неоднозначна постать як світової, так і української національної історії, літератури, символічна персоніфікація уявлень про власну національну еліту, європейську повноцінність вітчизняної культурної традиції та її окремість від Росії. На сьогоднішній день немає однозначної оцінки діяльності Гетьмана, навколо його постаті точаться дискусії, що дають широкий простір для діаметрально протилежних оцінок і характеристик. Оригінальна традиція інтерпретації гетьмана Мазепи склалася в західноєвропейській літературі. Митці активно вдавалися до зображення гетьмана в другій половині XVIII та на початку XIX століття. Література цього часу знаходиться під впливом романтичних тенденцій, що стало причиною формування традиції зображення Мазепи як молодого, привабливого й хороброго героя коханця. Найвідомішими творами, у яких закладені такі ідеї, стали поеми Дж. Байрона і В. Гюго «Мазепа».

Дж. Байрон подає у своєму творі історію кохання молодого Мазепи – пажа Яна Казимира – та дружини польського шляхтича Фальбовського. Розлючений чоловік наказав прив'язати коханця голим до спини дикого коня і пустити в степ. Кінь примчав змученого Мазепу в Україну, на береги Дніпра, де селяни врятували його від голодної смерті.

У Байрона немає зображень Мазепи гетьмана, герой наближається до простого козака, який переймається такими буденними справами, як догляд за зброєю, турбота про коня тощо. У Байрона Мазепа – це бунтівник, який заперечує усталені соціальні й моральні приписи, кидаючи виклик суспільству. Незважаючи на міфологічність постаті Мазепи, поема вважається одним з найкращих творів Байрона.

(Байрон, Джордж Гордон Мазепа: поеми, поезії / Джордж Гордон Байрон. - Харків: Фоліо, 2005. - 477 с.)

Ще одним яскравим прикладом романтичного зображення І. Мазепи є однойменна поема В. Гюго. Поему "Мазепа" Віктор Гюго написав 1828 року, натхненний однойменною поемою Д. Байрона та творчістю Луї Буланже. Вона увійшов до збірки "Поезія сходу" (Les Orientales, 1829). Як епіграф до поеми автор узяв перший рядок Байронового "Мазепи".

*Коли Мазепа з ревом і у сльозах лютих
Відчув, що тіло все, від рук до ніг, у путах,
І з шаблі бік горить,
І кінь баский під ним, годований травною
Хвиль морських, аж пашисть огнистою жагою
Із ніздрів та копит –
Коли гадюкою звивався під шнурами,
Безсиллям скаженілий, дарма, до нестями
При втішених катах,
І падав на грізний кінський хребет поволі
З піною на губах, у поті весь на чолі*

*І з кров'ю на очах –
Неждано знявся крик: – і ось нараз без стриму
Людина й кінь летять у далечінь незриму
Крізь вибалки пісків,
Самі, у гомоні та куряві пустари,
Мов блискавка зміїна ріже чорні хмари
У здогоні вітрів!*

У цей час про гетьмана пишуть багато. Життя та діяльність Мазепи були об'єктом уваги українських письменників: Ю. Касиненка («Мазепа»), І. Карпенка-Карого («Мазепа»), В. Потапенка («Мазепа»), Ю. Липи («Офіра»), Л. Старицької-Черняхівської («Іван Мазепа»), В. Пачовського («Гетьман Мазепа»), С. Черкасенка («Коли народ мовчить», «Вельможна пані Кочубеїха»), які у своїх творах змалювали Мазепу як державного діяча, що прагнув політичної незалежності України.

До образу Мазепи зверталися і продовжують звертатися українські письменники; найвідоміші твори — поема Степана Руданського «Мазепа, гетьман український» (1860), романна трилогія Богдана Лепкого «Мазепа» (1926—1927), поема Володимира Сосюри «Мазепа» (1926—1960) та ін.

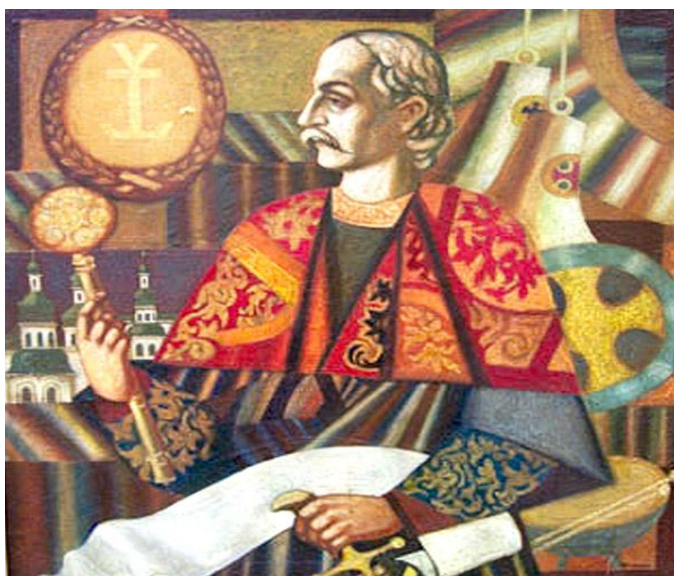
(Лепкий, Б.С. Мазепа: трилогія. У 2 т. / Богдан Сильвестрович Лепкий. - Львів: Кооператив "Манускрипт"; Каменяр, 1991.)

Найвагомішою серед повістей Богдана Лепкого є трилогія в п'яти частинах "Мазепа". Треба було мати велику мужність, щоб узятися за висвітлення такої складної та болючої, політично небезпечної теми. Уже саме звернення до неї в очах тодішньої радянської критики прирікало твір на небуття, а автора — на безапеляційне засудження як "націоналіста" й "ворога народу". Той, хто звертався до постаті Мазепи (письменник, вчений), мав лише одне право — викривати і брутально засуджувати.

Слід відзначити, що Лепкий відійшов від усталеної у західноєвропейській літературі традиції зображувати Івана Мазепу як романтичного героя, що захоплений насамперед своїми любовними історіями, з яких досі не може вийти завдяки деяким сучасним белетристам. Лепкий зробив спробу показати Мазепу державним діячем, політиком і дипломатом, який своє особисте життя зумів підпорядкувати вищим інтересам. А на відміну від поглядів офіційних монархічних істориків він прагнув збагнути логіку досить складної поведінки І. Мазепи, який змушений був, з одного боку, до певного часу задовбрювати Петра І, слухняно виконувати його волю, посилати козацькі війська за межі України, в Росію на тяжкі фортифікаційні роботи, з другого боку, шукати шляхів як розірвати військовий союз з царем, що все більше пригноблював український народ, обмежував його свободи.

Донині Мазепа - найпопулярніший українець у світі, що вплинув на всі наступні покоління українців від Тараса Шевченка до Михайла Грушевського та президентів незалежної України. Йому присвячено 186 гравюр, 42 картини, 22 музичних твори,

17 літературних творів, шість скульптур. Серед найбільш відомих творів – гравюри І. Мигури, І. Щирського, Д. Галяхівського, Л.Тарасевича, М. Бернінгротга; портрети невідомих художників XVII - початку XVIII ст., що зберігаються в музеях України; полотна історико-легендарного змісту відомих художників А. Диверія, Ю. Коссака, Л. Булянге, Г. Верне, Т. Жеріко, Е. Делакруа, Е. Харпентера, М. Герімського; поетичні та прозові твори Дж. Байрона, Гюго, Ю. Словацького, О. Пушкіна, Ф. Булгаріна, Г. Асакі; музичні інструментальні та оперні твори П. Сокальського, К. Педротті, Ш. Пурна, Дж.В. Гінтона, Ф. Педреля, П. Чайковського, М. Гранваля, Ф. Ліста, Ж. Матіаса, О. Титова, С. Рахманінова.

Нині ж нащадкам, щоб надати об'єктивну оцінку діяльності гетьмана, слід звернути увагу на справи, які говорять про Івана Мазепу без зайвих слів:

- Гетьманування у продовж 22 років.
- Підтримка союзу з Московією, який забезпечував безпеку та надавав максимально можливу автономію Україні.
- Щоб протистояти армії турків, Іван Мазепа за власні кошти створює перший флот України, це 600 човнів, 100 стругів, розташованих на Дніпрі.
- За власні кошти збудував 12 церков в стилі українського бароко та реставрував 20 православних храмів на території всієї Гетьманщини.
- Матеріально підтримав спорудження нових корпусів Могилянського колегіума, який набув статусу академії.
- Збудовані південні фортеці на річці Самара – Ново-Сергіївська та Новобогородицька.
- Під час гетьманування Мазепи відзначається розквіт освіти, архітектури, літератури, філософії, теології. Видавалися твори на українській мові. Виникає новий напрямок у мистецтві – українське, або мазепинське бароко.
- Безпосередня участь в 1696 році у здобутті фортеці Азов.
- У 1702 році окупував Правобережжя, об'єднавши обидві частини Наддніпрянської України

Список літератури

Апанович, О.М. Гетьмани України та кошові отамани Запорізької Січі / О.М. Апанович.- К.: Либідь, 1993.- 288 с.

Андрусяк, М. Гетьман Іван Мазепа як культурний діяч / М. Андрусяк .- К.: АТ «Обереги», 1991.- 48 с.

Байрон, Дж. Мазепа: поеми, поезії / Джордж Гордон Байрон. - Харків: Фоліо, 2005. - 477 с.

Борщак, Ілько. Іван Мазепа : життя й пориви великого гетьмана / Ілько Борщак, Рене Мартель ; пер. з фр. М. Рудницького. - К.: Свенас, 1991.-136 с.

Єнсен, А. Мазепа: історичні картини /Альфред Єнсен.- К.: Український письменник, 1992.- 205 с.

Костомаров, Н. И. Мазепа / Н.И. Костомаров .- Москва: Республика, 1992.- 335 с.

Лепкий, Б.С. Мазепа: трилогія. У 2 т. / Богдан Сильвестрович Лепкий. - Львів: Кооператив "Манускрипт"; Каменярь, 1991.

Скринченко , В. Дума про гетьмана Івана Мазепу/ В. Скринченко // Всесвіт.- 2018.-№ 11-12.- С. 220.

Смолій, В. Іван Мазепа / В. Смолій // Володарі гетьманської булави: історичні портрети/ передмова В.А. Смолія; під ред. О.М. Дмитренка.- К.: Варта, 1991.- 500 с.

Хоткевич, Г.М. Два гетьмани / Гнат Мартинович Хоткевич.- К.: Дніпро, 1991.- 107 с.

Укладач : Золотарева М.Б.(провідний бібліограф)